

De gave van het gezag

(Het gezag in de Kerk III)

Status van het document

Het hier gepubliceerde document is het werk van de Anglicaans/Rooms-Katholieke Internationale Commissie (ARCIC). Het is een gezamenlijke Verklaring van de Commissie. De gezagdragers door wie de Commissie werd ingesteld, hebben verlof gegeven voor de publicatie van de Verklaring opdat ze in wijde kring besproken zou worden. Het is geen gezaghebbende Verklaring van de Rooms-Katholieke Kerk of de Anglicaanse Gemeenschap; deze zullen het document toetsen, om te zijner tijd hun standpunt te bepalen.

I Inleiding

1. De dialoog tussen anglicanen en rooms-katholieken heeft duidelijke tekenen van vooruitgang getoond over de kwestie van het gezag in de Kerk. Deze vooruitgang is al zichtbaar in de convergentie over het bestaan van het gezag dat uit de voorgaande verklaringen van de ARCIC blijkt. Met name:

- erkenning van het feit dat de Geest van de verrezen Heer het volk van God bewaart in de gehoorzaamheid aan de wil van de Vader. Door dit handelen van de heilige Geest is het gezag van de Heer werkzaam in de Kerk (vgl. *Eindrapport, het gezag in de Kerk I*, 3);
- erkenning van het feit dat uit hoofde van hun doopsel en hun delen in de *sensus fidelium*, de leken in de Kerk rechtens een rol hebben te vervullen bij het nemen van beslissingen (vgl. *Het gezag in de Kerk: Toelichting*, 4);
- het elkaar aanvullend karakter van primaatschap en conciliariteit als elementen van de *episkopè* in de Kerk (vgl. *Het gezag in de Kerk I*, 22);

- de noodzaak van een universeel primaatschap dat uitgeoefend wordt door de bisschop van Rome, als teken en waarborg voor de eenheid binnen de herenigde Kerk (vgl. *Het gezag in de Kerk II*, 9);
- de noodzaak dat de universele primaat zijn ambt uitoefent in collegiale verbondenheid met de andere bisschoppen (vgl. *Het gezag in de Kerk II*, 19);
- het inzicht dat het universeel primaatschap en de conciliariteit een aanvulling en niet een vervanging zijn van de uitoefening van de *episkopè* in de plaatselijke Kerken (vgl. *Het gezag in de Kerk I*, 21-23; *Het gezag in de Kerk II*, 19).

2. De gezagdragers van de Anglicaanse Gemeenschap en van de Rooms-Katholieke Kerk hebben officieel nota genomen van deze convergentie. In haar bijeenkomst van 1988 oordeelde de Lambeth Conference niet alleen dat de overeenkomsten van ARCIC over de leer van de eucharistie, over ambt en wijding in wezen conform waren aan het geloof van de anglicanen (*Resolutie 8,I*), maar stelde ook dat de Verklaringen van

Noot van de redactie: In tegenstelling tot de gebruikelijke werkwijze in *Kerkelijke documentatie* zijn geen voetnoten gemaakt van bronverwijzingen in de tekst. Conform het origineel zijn er slechts twee voetnoten (in §§ 14 en 43). De bronverwijzingen staan, net als in het origineel, in de 'lopende' tekst.

overeenstemming over het gezag in de Kerk een uitgangspunt waren om de dialoog voort te zetten (*Resolutie 8,3*). Zo erkende ook de Heilige Stoel in haar officiële reactie van 1991 dat er terreinen van overeenstemming zijn betreffende zeer belangrijke kwesties voor het geloof van de Rooms-Katholieke Kerk, zoals de eucharistie en het ambtswerk van de Kerk; ze nam kennis van de tekenen van convergentie tussen onze beide gemeenschappen met betrekking tot de kwestie van het gezag in de Kerk en gaf te kennen dat dit de weg opende voor verdere voortgang.

3. De gezagdragers van onze beide gemeenschappen hebben echter verzocht bepaalde gebieden verder te onderzoeken, waarop naar hun oordeel, ondanks convergentie, de noodzakelijke consensus nog niet is afgerond. Het betreft:

- de relatie tussen Schrift, Traditie en de uitoefening van het leergezag;
- collegialiteit, conciliariteit en de rol van de leek bij de besluitvorming;
- de Petrus-dienst van het universele priemaatschap met betrekking tot de Schrift en de Traditie.

Ook al heeft men vooruitgang geboekt, toch hebben zich op de weg naar de eenheid ernstige moeilijkheden voorgedaan. Over het gezag zijn netelige vragen bij ieder van onze gemeenschappen gerezen. De discussies en beslissingen, bijvoorbeeld aangaande de priesterwijding van vrouwen, hebben geleid tot vragen over de bronnen en structuren van het gezag en de manier waarop deze voor anglicanen en rooms-katholieken functioneren.

4. In beide gemeenschappen is het onderzoek naar de manier waarop het gezag op de verschillende niveaus moet worden uitgeoefend, blijven openstaan voor de zienswijzen hieromtrent van andere kerken. Zo

verklaart bijvoorbeeld het *Virginia Report* van de Inter-Anglicaanse Theologische en Leerstellige Commissie (opgesteld voor de Lambeth Conference van 1988): “De lange geschiedenis van oecumenische betrokkenheid, zowel op plaatselijk als op internationaal vlak, heeft ons geleerd dat de anglicanen bij het onderscheiden en nemen van beslissingen rekening moeten houden met de opvattingen van onze oecumenische partners over de waarheid en de door de Geest ingegeven wijsheid. Bovendien dient iedere eventuele beslissing te worden voorgelegd aan de beoordeling van de universele Kerk” (*Virginia Report*, 6.37). Ook paus Johannes Paulus II heeft in zijn Encycliek *Ut unum sint* de leiders en theologen van de andere kerken uitgenodigd tot een broederlijke dialoog over de wijze waarop het speciale dienstwerk van de eenheid van de bisschop van Rome in een nieuwe situatie zou kunnen worden uitgeoefend (vgl. *Ut unum sint*, 95-96).

5. Er wordt uitvoerig gediscussieerd over aard en uitoefening van het gezag in de kerken en in de maatschappij. Anglicanen en rooms-katholieken willen voor kerken en wereld getuigen dat goed uitgeoefend gezag een gave is van God om verzoening en vrede te brengen aan de mensheid. Gezag kan tiranniek worden uitgeoefend en kapot maken. Inderdaad kan het maar al te vaak zo toegaan in menselijke samenlevingen, en zelfs in kerken, wanneer deze bepaalde vormen van gezag onkritisch tot de hunne maken. Uit de wijze waarop Jezus zijn gezag uitoefende blijkt dat het anders moet. De Kerk moet naar Christus' geest en voorbeeld haar gezag uitoefenen (vgl. Lc 22,24-27, Joh 13,14-15; Fil 2,1-11). Voor het uitoefenen van dat gezag is de Kerk door de heilige Geest begiftigd met verschillende gaven en diensten (vgl. 1Kor 12,4-11; Ef 4,11-12).

6. Vanaf het begin van haar werk heeft ARCIC de kwesties van onderricht en praktijk van de Kerk benaderd in de context van onze reële maar onvolmaakte *communio* in Christus, en van de zichtbare eenheid waartoe wij zijn geroepen. De Commissie heeft er steeds naar gestreefd om, over scherpe stellingnames en tegenstellingen heen, ons gemeenschappelijk erfgoed te ontdekken en te ontwikkelen. Voortbouwend op het voorafgaande werk van ARCIC biedt de Commissie een nieuwe Verklaring aan, waarin wordt aangetoond hoe de Kerk door de gave van het op juiste wijze uitgeoefend gezag in staat wordt gesteld voort te gaan in gehoorzaamheid aan de heilige Geest, die haar trouw doet blijven in de dienst van het evangelie tot heil van de wereld. Bovendien willen wij duidelijker aantonen hoe uitoefening en aanvaarding van het gezag in de Kerk onlosmakelijk verbonden is met de reactie van de gelovigen op het evangelie, hoe het in relatie staat tot de dynamische wederzijdse beïnvloeding van Schrift en Traditie, en hoe het tot uiting komt en beleefd wordt in de *communio* van de kerken en de collegialiteit van hun bisschoppen. In het licht van deze overwegingen zijn we gekomen tot een dieper verstaan van een universeel primaatschap dat in dienst staat van alle plaatselijke kerken.

II Het gezag in de Kerk

Jezus Christus: het "Ja" van God tot de mensen en ons "Amen" tot God

7. God is de schepper van het leven. Door zijn Woord en zijn Geest doet Hij in volmaakte vrijheid het leven ontluiken. Ondanks de zonde van de mensen blijft God in volmaakte trouw de schepper van de hoop op nieuw leven voor allen. In het verlossingswerk van Jezus Christus hernieuwt

Hij zijn belofte aan zijn schepping, want "het is Gods plan alle mensen te brengen tot *communio* met Hem in een omgevormde Schepping" (ARCIC, *De Kerk als communio*, 16). De Geest van God blijft in schepping en verlossing werkzaam om dit plan van verzoening en eenheid tot vervulling te brengen. Zo is de wortel van alle waarlijk gezag het handelen van de Drie-ene God, schepper van het leven in heel zijn volheid.

8. Het gezag van Jezus Christus is dat van de "trouwe getuige", het "Amen" (vgl. Apk 1,5; 3,14) in wie alle beloften van God hun "Ja" vinden. Toen Paulus het gezag van zijn onderricht moest verdedigen, verwees hij naar het betrouwbaar gezag van God: "God zelf verzekert: het woord dat wij tot U spreken, is niet tegelijk ja en nee. De Zoon van God, Jezus Christus, die door ons onder u verkondigd is ... was niet ja en nee; in Hem was slechts ja, want alle beloften van God zijn in Hem bevestigd. Daarom zeggen wij door Hem ook amen, tot eer van God" (2Kor 1,18-20). Paulus spreekt over het "Ja" van God tot ons en het "Amen" van de Kerk tot God. In Jezus Christus, Zoon van God en geboren uit een vrouw, worden het "Ja" van God tot de mensheid en het "Amen" van de mensheid tot God tot concrete menselijke werkelijkheid. Dit thema van het "Ja" van God en het "Amen" van de mensheid in Jezus Christus is de sleutel voor de uiteenzetting over het gezag in deze Verklaring.

9. In het leven en het dienstwerk van Jezus, die kwam om de wil van zijn Vader te doen (vgl. Heb 10,5-10), zelfs tot de dood toe (vgl. Fil 2,8; Joh 10,18), zorgde God voor het volmaakte menselijk "Amen" op zijn verzoeningsplan. In zijn leven heeft Jezus zijn volmaakte toewijding getoond aan de Vader (vgl. Joh 5,19). De wijze waarop Hij in zijn aardse dienstwerk het gezag uitoefende werd door zijn tijdgenoten erva-

ren als iets nieuws. Het werd onderkend in zijn krachtig onderricht en in zijn woord dat genas en vrij maakte (vgl. Mt 7,28-29; Mc 1,22-27). Bovenal werd zijn gezag aangetoond doordat Hij zichzelf in offerende liefde wegschonk (vgl. Mc 10,45). Jezus sprak en handelde gezagvol omdat Hij in volmaakte eenheid was met de Vader. Zijn gezag kwam van de Vader (vgl. Mt 11,27; Joh 14,10-12). Het is aan de verrezen Heer dat alle gezag in de hemel en op aarde is geschonken (Mt 28,18). Jezus Christus leeft en heerst thans met de Vader, in de eenheid van de heilige Geest; Hij is het Hoofd van zijn Lichaam, de Kerk, en Heer van heel de schepping (vgl. Ef 1,18-23).

10. De levengevende gehoorzaamheid van Jezus Christus wekt door de Geest ons "Amen" tot God de Vader. In dit "Amen" door Christus verheerlijken wij God die zijn Geest in onze harten uitstort als onderpand van zijn trouw (vgl. 2Kor 1,20-22). In Christus worden wij geroepen te getuigen van Gods plan (vgl. Lc 24,46-49), een getuigenis dat ook voor ons een gehoorzaamheid tot de dood toe met zich mee kan brengen. In Christus is gehoorzaamheid geen last (vgl. 1Joh 5,3). Ze spruit voort uit de bevrijding die door de Geest van God wordt geschonken. Het "Ja" van God en ons "Amen" worden duidelijk zichtbaar in het doopsel, wanneer wij temidden van de schare der gelovigen "Amen" zeggen op Gods werk in Christus. Door de Geest wordt ons "Amen" als gelovigen ingelijfd in het "Amen" van Christus, door wie, met wie en in wie wij de Vader aanbidden.

Het "Amen" van de gelovige in het "Amen" van de plaatselijke Kerk

11. Het evangelie komt tot de mensen langs allerlei wegen: het getuigenis en leven van een familielid of een andere christen, het

lezen van de Schrift, de deelname aan de liturgie, een of andere geestelijke ervaring. De aanvaarding van het evangelie neemt dus uiteenlopende vormen aan: gedoopt worden, nieuwe inzet voor hetgeen men op zich heeft genomen, het besluit trouw te blijven, het stellen van daden van zelfverloochening in dienst van noodlijdenden. In dergelijke handelingen verklaart de mens: "voorzeker, Jezus Christus is *mijn* God; Hij is heil *voor mij*, bron van hoop, het ware gelaat van de levende God."

12. Als een gelovige individueel "Amen" zegt op Christus, heeft dit altijd tegelijk ook een ruimere betekenis, is het namelijk een "Amen" op het geloof van de christelijke gemeenschap. De mens die het doopsel ontvangt moet de volle consequenties gaan inzien van het feit dat hij participeert aan het goddelijk leven binnen het Lichaam van Christus. Het "Amen" van de gelovige op Christus wordt nog vollediger als deze mens al datgene aanneemt waarvan de Kerk, in trouw aan Gods Woord, verzekert dat het de authentieke inhoud is van de goddelijke openbaring. Zo wordt het "Amen" dat gezegd wordt op hetgeen Christus is *voor iedere gelovige*, opgenomen in het "Amen" dat de Kerk uitspreekt op hetgeen Christus is *voor zijn Lichaam*. Groeien in dit geloof kan voor sommigen een ervaring zijn van onzekerheden en strijd. Voor allen is het een ervaring waarin de integriteit van het geweten van de gelovige een vitale rol heeft te vervullen. Het "Amen" van de gelovige op Christus is zo fundamenteel dat de individuele christenen geroepen zijn om heel hun leven lang "Amen" te zeggen op alles wat de gehele christelijke gemeenschap aanvaardt en voorhoudt als de waarachtige betekenis van het evangelie en de weg om Christus te volgen.

13. De gelovigen volgen Christus in verbondenheid met andere christenen in hun lokale Kerk (vgl. *Het Gezag in de Kerk I*, 8, waar uiteen wordt gezet dat “de eenheid van plaatselijke gemeenschappen onder een enkele bisschop datgene vormt wat gewoonlijk in onze beide gemeenschappen verstaan wordt als ‘een lokale Kerk’ ”). In de lokale Kerk delen zij het christelijk leven, krijgen ze gezamenlijk leiding voor hun gewetensvorming en ontvangen ze de kracht om hun moeilijkheden het hoofd te kunnen bieden. Ze worden ondersteund door de genademiddelen waarmee God zijn volk toerust: de heilige Schrift die uiteen wordt gezet in prediking, catechese en geloofsbelijdenissen; de sacramenten; de dienst van het gewijde ambt; het leven van gebed en gezamenlijke eredienst; het getuigenis van de heiligen. De gelovige wordt ingelijfd in een geloofs-“Amen” dat ouder, dieper, ruimer, rijker is dan het individuele “Amen” op het evangelie. Zo is de relatie tussen het geloof van het individu en het geloof van de Kerk meer complex dan het soms wel schijnt. Iedere gedoopte heeft deel aan de rijke ervaring van de Kerk die, zelfs als ze worstelt met de vraagstukken van deze tijd, blijft verkondigen wat Christus is *voor zijn Lichaam*. Door de genade van de Geest is iedere gelovige, samen met de gelovigen van alle tijden en van waar ter wereld ook, erfgenaam van dat geloof van de Kerk in de gemeenschap van de heiligen. De gelovigen beleven dus een dubbel “Amen” in de stroom van eredienst, onderricht en praktijk van hun lokale Kerk. Deze lokale Kerk is een eucharistische gemeenschap. Centraal in haar leven staat de viering van de eucharistie waarin alle gelovigen Gods “Ja”, in Christus tot hen gesproken, horen en ontvangen. In het grote dankgebed, wanneer de gedachtenis aan Gods gave in het heilswerk van de gekruisigde en verzen Christus wordt gevierd, is de gemeente

verbonden met alle christenen van alle kerken die van het begin af aan en tot het einde toe het “Amen” van de mensheid tot God uitspreken – het “Amen” waarvan de Apokalyps zegt dat het centraal staat in de grote hemelse liturgie (Apk 5,14; 7,12).

Traditie en apostolisch karakter: het “Amen” van de plaatselijke Kerk in de *communio der kerken*

14. Het “Ja” van God vraagt om het “Amen” van de gelovigen. Het geopenbaarde Woord waarvan de apostelgemeenschap vanaf het begin getuigenis heeft afgelegd, wordt aanvaard en gedeeld in het leven van de gehele christelijke gemeenschap. Traditie (*paradosis*) is juist dit proces.¹ Het evangelie van de gekruisigde en verzen Christus wordt blijvend doorgegeven en aanvaard (vgl. 1Kor 15,3) in de christelijke kerken. Deze traditie of overdracht van het evangelie is het werk van de Geest, met name door de bediening van Woord en Sacramenten, en in het gemeenschappelijk leven van het volk van God. Traditie is een dynamisch proces, de mededeling aan elke generatie van datgene dat eens en voor al aan de apostelgemeenschap is toevertrouwd. Traditie is veel meer dan de overdracht van ware stellingen betreffende het heil. Een minimalistische opvatting van Traditie, waarbij deze louter gezien zou worden als opslagplaats van kerkelijke leerstellingen en beslissingen, is ontoereikend. Alle elementen die bepalend zijn voor de kerkelijke *communio* worden door de Kerk aanvaard, en ze moet deze doorgeven: doopsel, belijdenis van het apostolisch geloof, viering van de eucharistie, leiding door een apostolisch dienstwerk (vgl. *De Kerk als communio*, 15, 43). In het bestel (*oikonomia*) van Gods liefde voor de mensheid staat het Woord dat mens werd en onder ons heeft gewoond, in het middelpunt van hetgeen vanaf den beginne is overgele-

1. Overeenkomstig het oecumenisch gebruik heeft het woord ‘Traditie’ met een hoofdletter betrekking op “het evangelie zelf, van geslacht op geslacht doorgegeven in en door de kerk”, terwijl het woord ‘traditie’ zonder hoofdletter betrekking heeft op het overdrachtsproces, “het doorgeven van de geopenbaarde waarheid” (Rapport van de 4de Wereldconferentie van Geloof en Kerkorde (Montreal 1963), sectie II, §39). Het meervoud ‘tradities’ verwijst naar de eigen aspecten van liturgie, theologie, canoniek en kerkelijk leven in de verschillende culturen en geloofsgemeenschappen. Vaak echter is het onderscheid in het gebruik van het woord niet erg duidelijk. Met de term apostolische Traditie (of Overlevering) wordt de inhoud aangeduid van datgene dat is overgeleverd sinds de tijd van de apostelen en dat nog steeds de basis vormt van het christelijk leven en de christelijke theologie.

verd en dat tot het einde toe zal worden doorgegeven.

15. Traditie is een kanaal waarlangs Gods liefde in de Kerk en de huidige wereld toegankelijk gemaakt wordt. Dankzij haar heeft de mensheid van geslacht op geslacht deel aan de *communio* in de heilige Drie-eenheid. Door het proces van de overlevering bedient de Kerk de genade van onze Heer Jezus Christus en de *koinonia* van de heilige Geest (vgl. 2Kor 13,14). Om die reden is Traditie onlosmakelijk verbonden met het bestel van genade, liefde en *communio*. Door hen van wie de oren of ogen gesloten waren, wordt het moment dat zij het evangelie aanvaardden, ervaren als een licht dat begint te stralen, als vergeving, genezing, bevrijding. Wie delen in de *communio* van het evangelie voelen zich geprest dit evangelie door te geven aan anderen, zelfs als dat voor hen het martelaarschap betekent. Traditie is tegelijk een kostbare schat die het volk van God ontvangt, en een gave die gedeeld moet worden met heel de mensheid.

16. Apostolische Overlevering is een gave van God die steeds opnieuw moet worden aanvaard. Door middel daarvan brengt de heilige Geest de *communio* van de lokale Kerken tot stand, bewaart hen daarin en steunt deze *communio* van geslacht op geslacht. De overdracht en aanname van de apostolische Overlevering is een daad van *communio* waardoor de Geest de lokale Kerken van onze tijd één maakt met die welke daaraan in het éne apostolische geloof voorafgingen. Het proces der overlevering gaat gepaard met het constant en voortdurend aanvaardden en mededelen van het geopenbaarde Woord van God in allerlei uiteenlopende omstandigheden en steeds weer andere tijden. Het "Amen" van de Kerk op de apostolische Overlevering is de vrucht van de Geest die voortdurend de leerlingen

leidt tot de volle waarheid, dat wil zeggen tot Christus die de weg is, de waarheid en het leven (vgl. Joh 16,13; 14,6).

17. Traditie brengt het apostolisch karakter van de Kerk tot uitdrukking. Hetgeen de apostelen aanvaardden en verkondigden vindt men thans in de Traditie van de Kerk, waar het Woord van God gepredikt wordt en de sacramenten van Christus worden gevierd in de kracht van de heilige Geest. Het is de opdracht van de Kerken om thans de ene, levende apostolische Traditie aan te nemen, hun leven daarnaar in te richten en haar zo door te geven dat Christus bij zijn komst in heerlijkheid zal zien hoe het volk van God het eens voor al aan de heiligen toevertrouwd geloof (vgl. Judas 3) belijdt en ernaar leeft.

18. Doordat Traditie haar collectieve herinnering is, stelt ze in de Kerk van onze tijd het getuigenis tegenwoordig van de apostelgemeenschap. Door de verkondiging van het Woord en de viering van de sacramenten opent de heilige Geest de harten der gelovigen en toont hun de verrezen Heer. De Geest die werkzaam was in de onherhaalbare gebeurtenissen van Jezus' dienstwerk blijft de Kerk onderrichten, herinnert haar aan hetgeen Christus gezegd en gedaan heeft, stelt de vruchten tegenwoordig van zijn verlossingswerk, geeft een voorsmaak van het koninkrijk (vgl. Joh 2,22; 14,26). Het doel van de Traditie is bereikt wanneer door de Geest het Woord in geloof en verwachting aanvaard en beleefd wordt. Het getuigenis van de verkondiging, de sacramenten en het leven in *communio* is de inhoud van de Traditie en tegelijk ook het resultaat ervan. Zo draagt de herinnering vrucht in het geloofsleven van de gelovigen binnen de *communio* van hun lokale Kerk.

De heilige Schrift: het “Ja” van God en het “Amen” van het volk van God

19. Binnen de Traditie neemt de Schrift een unieke en normatieve plaats in, en behoort tot hetgeen eens voor al geschonken is. Daar ze het geschreven getuigenis is van Gods “Ja” vraagt ze de Kerk voortdurend haar leer, haar prediking en haar handelen erop af te stemmen. “Daar de Schrift het enige, door de goddelijke openbaring ingegeven schriftelijk getuigenis is, moet de wijze waarop de Kerk deze openbaring vertolkt, getoetst worden aan de overeenstemming daarvan met de Schrift” (*Het gezag in de Kerk: Toelichting*, 2). Door de Schrift wordt de openbaring van God tegenwoordig gesteld en overgedragen in het leven van de Kerk. Het “Ja” van God wordt erkend in en door het “Amen” van de Kerk die de authentieke openbaring aanvaardt van God. Door bepaalde teksten te aanvaarden als waarachtige getuigenissen van de goddelijke openbaring, heeft de Kerk vastgesteld welke haar heilige Geschriften zijn. Alleen dit corpus beschouwt ze als het ingegeven en op schrift gesteld Woord van God, dat op grond daarvan alleen gezaghebbend is.

20. In de Schrift komen verschillende stromingen van joodse en christelijke tradities samen. Deze tradities laten de manier zien waarop het Woord van God in specifieke situaties wordt aanvaard, vertolkt en overgedragen in overeenstemming met de behoeften, culturen en levensomstandigheden van het volk van God. Ze bevatten Gods openbaring van zijn heilbrengend plan dat in Jezus Christus werkelijkheid is geworden en dat ontdekt werd in de allereerste christelijke gemeenschappen. In deze gemeenschappen werd het “Ja” van God op nieuwe manier aanvaard. We kunnen in het Nieuwe Testament zien hoe de geschriften van het Eerste Testament als openbaring van de éne

ware God werden aanvaard, en tegelijk als de openbaring van zijn definitieve Woord in Christus werden geherinterpreteerd en opnieuw aanvaard.

21. Alle schrijvers van het Nieuwe Testament hebben de invloed ondergaan van hetgeen hun eigen lokale gemeenschappen meemaakten. Met hun eigen bekwaamheid en theologische opvattingen droegen zij die elementen uit het evangelie over die in de herinnering van de Kerken in hun tijd en hun specifieke situaties voortleefden. De leer van Paulus over het Lichaam van Christus bijvoorbeeld is sterk beïnvloed door de problemen en verdeeldheid in de lokale Kerk te Korinte. Wanneer Paulus spreekt over “het gezag dat de Heer ons verleend heeft – overigens niet om af te breken maar om op te bouwen” (2Kor 10,8) – doet hij dit in verband met zijn woelige betrekkingen met de Kerk van Korinte. Zelfs in de centrale geloofsuitspraken ziet men vaak duidelijk de weerklank van de concrete en soms dramatische situatie van een lokale Kerk of een groep lokale Kerken, waaraan wij de getrouwe overdracht te danken hebben van de apostolische Overlevering. De nadruk in de geschriften van Johannes over de aanwezigheid van de Heer in het vlees van een mensenlichaam dat men kon zien en betasten, zowel vóór als ná de verrijzenis (vgl. Joh 20,27; 1Joh 4,2), heeft te maken met het conflict hierover binnen de Johanneïsche gemeenten. Juist doordat particuliere gemeenten op bepaalde momenten ermee worstelden om het tot hen gerichte Woord van God te onderscheiden, hebben we in de Schrift een authentiek document van de apostolische Overlevering, die van geslacht op geslacht en van de ene Kerk op de andere moet worden overgedragen en waarop de gelovigen “Amen” zeggen.

22. De canon der Schrift kwam tot stand als een integraal onderdeel van het proces van overlevering. De erkenning door de Kerk van de Geschriften als canoniek, na een lange periode van kritische onderscheiding, betekende zowel een daad van gehoorzaamheid als van gezag. Daad van *gehoorzaamheid* in zoverre de Kerk door de Geschriften het levendmakend "Ja" van God onderscheidde en aanvaardde, en het aannam als norm van het geloof. Daad van *gezag* in zoverre de Kerk, onder leiding van de heilige Geest deze teksten aanvaardde en door-gaf, en daarbij verklaarde dat zij geïnspireerd waren en dat andere teksten niet in de canon moesten worden opgenomen.

23. De betekenis van het geopenbaarde evangelie van God wordt alleen binnen de Kerk ten volle verstaan. Gods openbaring is aan een gemeenschap toevertrouwd. De Kerk kan naar haar wezen niet beschreven worden als een conglomeraat van individuele gelovigen, net zo min als haar geloof het totaal is van het geloof der individuen. De gelovigen vormen samen het volk van het geloof, want door het doopsel zijn ze ingelijfd in een gemeenschap die de canonieke Geschriften aanvaardt als het waarachtige Woord van God; ze aanvaarden het geloof binnen deze gemeenschap. Het geloof van de gemeenschap gaat vooraf aan het geloof van het individu. Hoewel dus de geloofsweg van een mens kan aanvangen bij het individueel lezen van de Schrift, mag hij het daar niet bij laten. Het individuele verstaan van de Schrift staat niet op één lijn met het lezen van de tekst in het leven van de Kerk, en is niet te rijmen met de natuur van het gezag van Gods geopenbaard Woord (vgl. 2Pe 1,20-21). Gods Woord en Gods Kerk zijn niet van elkaar te scheiden.

Aanvaarden en opnieuw aanvaarden: het "Amen" van de Kerk op het Woord van God

24. Al datgene wat door de Kerk als authentieke vertolking van de eens en voor al aan de apostelen toevertrouwde Traditie erkend wordt, aanvaardt ze als zodanig door de eeuwen heen als een genadegave. Deze aanvaarding is een daad van trouw en tegelijk van vrijheid. De Kerk moet in de trouw volharden opdat Christus bij zijn komst in heerlijkheid in haar de gemeenschap kan herkennen die Hij heeft gesticht; ze moet de vrijheid behouden om de apostolische Overlevering op nieuwe wijzen te aanvaarden, overeenkomstig de situaties waarvoor ze komt te staan. De Kerk is er verantwoordelijk voor, de apostolische Overlevering integraal over te dragen, zelfs al vindt ze het misschien soms moeilijk om bepaalde onderdelen in haar leven en eredienst een plaats te geven. Het is mogelijk dat iets wat voor een vroegere generatie van groot belang was, in de toekomst weer een betekenis krijgt waarvan men het belang in deze tijd nauwelijks beseft.

25. Door menselijke beperktheid en zonde kan de herinnering bij het volk van God in de Kerk aangetast, ja zelfs misvormd zijn. Zelfs met de belofte van de bijstand van de heilige Geest verliezen de kerken van tijd tot tijd bepaalde aspecten van de apostolische Overlevering uit het oog en hebben ze niet langer het volledige zicht op het koninkrijk van God, in het licht waarvan we Christus trachten te volgen. De kerken lijden schade wanneer een element van de kerkelijk communio wordt vergeten, verwaarloosd of geschonden. Weer teruggaan naar de Traditie in een nieuwe situatie is het middel waardoor men weer herinnerd wordt aan de openbaring van God in Christus. Men wordt daarbij geholpen door de kennis van bijbel-

geleerden en theologen, en ook door de wijsheid van de heiligen. Zo kan men verwaarloosde elementen opnieuw gaan ontdekken, en zo zich weer de beloften van God herinneren, waardoor men komt tot het opnieuw uitspreken van het “Amen” van de Kerk. Ook kan er een uitzuivering plaats hebben van hetgeen werd aanvaard, omdat bepaalde traditionele formuleringen ontoereikend of zelfs voor verkeerde uitleg vatbaar blijken in een nieuwe context. Heel dit proces kan *opnieuw aanvaarden* genoemd worden.

Katholiciteit: het “Amen” van de gehele Kerk

26. De *communio* in de apostolische Overlevering heeft twee dimensies: een diachronische en een synchronische. Het proces van overdracht brengt duidelijk met zich de overdracht mee van het evangelie van de ene generatie op de andere (diachronie). Wil de Kerk verenigd blijven in de waarheid, dan moet dit ook de *communio* in dit éne evangelie met zich meebrengen van de kerken waar ter wereld ook (synchronie). Beide zijn noodzakelijk voor de katholiciteit van de Kerk. Christus belooft dat de heilige Geest de wezenlijke en heilzame waarheid in de herinnering der Kerk zal bewaren, en haar zal sterken voor haar opdracht (vgl. Joh 14,26; 15,26-27). Gezien de verscheidenheid en gecompliceerdheid van het menselijk bestaan moet deze waarheid worden overgedragen en door de gelovigen van alle tijden en plaatsen op de wereld opnieuw worden aanvaard. Er is geen deel van de mensheid, geen ras, geen maatschappelijke positie, geen generatie waarvoor dit heil, gelegen in de overdracht van het Woord van God, niet bestemd zou zijn (vgl. *De Kerk als Communio*, 34).

27. In de bonte verscheidenheid van het

leven van de mensen leidt de ontmoeting met de levende Traditie tot verschillende uitdrukkingsvormen van het evangelie. Wanneer de verschillende uitdrukkingsvormen trouw zijn aan het Woord dat in Jezus Christus is geopenbaard en door de gemeenschap der apostelen is overgedragen, is er werkelijk *communio* onder de kerken waarin ze worden aangetroffen. Inderdaad, die verscheidenheid van tradities is de praktische manifestatie van de katholiciteit, en zij bevestigt veeleer de kracht van de Traditie dan dat zij ermee in strijd zou zijn. Zoals God de verscheidenheid onder de mensen heeft geschapen, zo is voor trouw en eigenheid van de Kerk geen eenvormigheid vereist van uitdrukkingsvorm en formulering op alle niveaus en in alle situaties, maar veeleer een katholieke diversiteit binnen de eenheid van de *communio*. Voor een verzoende mensheid is de rijkdom aan tradities een bron van leven. “In zijn liefde heeft God de mensen met heel hun bonte verscheidenheid geschapen opdat ze kunnen delen in die liefde door met elkaar te delen wat ze hebben en wat ze zijn, waarbij zij op die wijze elkaar in hun wederzijdse *communio* verrijken” (*De Kerk als Communio*, 35).

28. Het volk van God is als zodanig de drager van de levende Traditie. In veranderende situaties die het evangelie voor nieuwe uitdagingen stelt, is het de verantwoordelijkheid van het gehele volk van God om het Woord van God te onderscheiden, in praktijk te brengen en mee te delen. De heilige Geest werkt door alle leden van de gemeenschap, en bedient zich van de gaven die Hij voor aller welzijn aan ieder heeft geschonken. Met name de theologen bewijzen de *communio* van de gehele Kerk hun dienst door te bestuderen of en hoe de nieuwe inzichten moeten worden opgenomen in de doorgaande stroom van de Traditie. In iedere gemeenschap is er een uitwisseling, een

wederzijds geven en nemen, waarbij bisschoppen, geestelijkheid en leken evenzeer elkaar iets bieden als dat ze van elkaar ontvangen binnen het gehele lichaam.

29. In iedere christen die ernaar streeft Christus trouw te zijn en die volledig ingelijfd is in het leven van de Kerk, leeft een *sensus fidei*. Deze *sensus fidei* kan worden beschreven als het actief vermogen tot geestelijke onderscheiding, een intuïtie die gevormd wordt door deelname aan de eredienst en door als een trouw lid van de Kerk te leven in *communio*. Wordt dit vermogen uitgeoefend in eensgezindheid met het gehele corps van de gelovigen, dan kan men spreken van de *sensus fidelium* (vgl. *Het Gezag in de Kerk: Toelichting 3-4*). De uitoefening van de *sensus fidei* door ieder lid van de Kerk draagt bij tot de vorming van de *sensus fidelium* waardoor de Kerk als geheel trouw blijft aan Christus. Het gehele lichaam draagt door de *sensus fidelium* bij tot, ontvangt van en koestert de dienst van hen die binnen de gemeenschap de *episkopè* uitoefenen, en waken over de levende herinnering van de Kerk (vgl. *Het Gezag in de Kerk I*, 5-6). Op verschillende manieren wordt zo het “Amen” van de individuele gelovige opgenomen in het “Amen” van de gehele Kerk.

30. Zij die de *episkopè* uitoefenen in het Lichaam van Christus mogen niet apart gezet worden in de ‘symfonie’ van het gehele volk van God waarin zij hun rol hebben te spelen. Willen zij er zich van bewust worden dat er iets te doen staat voor het welzijn en de zending van de gemeenschap, of dat een element uit de Traditie op nieuwe wijze moet worden benaderd, dan moeten zij attent zijn op de *sensus fidelium* waarin ook zij delen. Het charisma en de functie van de *episkopè* zijn specifiek verbonden met de *dienst van de herinnering* die de Kerk voort-

durend in de hoop vernieuwt. Door deze dienst houdt de Geest in de Kerk de herinnering levend aan hetgeen God gedaan en geopenbaard heeft, en de hoop op wat Hij zal doen om alles in Christus tot eenheid te brengen. Op die wijze wordt het éne geloof niet alleen van de ene generatie op de andere, maar ook van de ene plaats naar de andere meegedeeld en beleefd. Dit is de dienst van de bisschop en van hen die onder zijn verantwoordelijkheid zijn gewijd, wanneer zij het Woord verkondigen, de sacramenten bedienen en hun rol spelen bij de zorg voor de kerkelijke tucht ter wille van het algemeen welzijn. De bisschoppen, de geestelijkheid en de andere gelovigen moeten allen datgene erkennen en aanvaarden wat God hun te kennen geeft door de bemiddeling van ieder van hen. Op deze wijze zijn de *sensus fidelium* van het volk van God en de dienst van de herinnering op elkaar betrokken.

31. In beginsel kunnen anglicanen en rooms-katholieken het over het bovenstaande eens zijn, maar ze moeten er vastberaden naar streven om dit gemeenschappelijk inzicht terug te winnen. Wanneer er onder christelijke gemeenschappen een reële maar onvolmaakte *communio* bestaat, dienen ze bij de ander elementen te erkennen van de apostolische Overlevering die ze misschien hebben afgewezen, vergeten of nog niet volledig begrepen. Zij moeten die elementen bijgevolg aanvaarden of zich weer eigen maken, en nagaan hoe zij, onafhankelijk van elkaar, de Schrift hebben uitgelegd. Hun leven in Christus wordt rijker door hetgeen zij aan elkaar schenken en van elkaar aanvaarden. Ze groeien in het verstaan en de ervaring van hun katholiciteit, wanneer de *sensus fidelium* en de dienst van de herinnering elkaar in de *communio* van de gelovigen beïnvloeden. In dit bestel van geven en aanvaarden binnen de reële

maar onvolmaakte *communio* komen zij nader tot een onverdeeld delen in Christus' éne "Amen" tot de eer van God.

III De uitoefening van het gezag in de Kerk

Het evangelie verkondigen: uitoefening van het gezag omwille van zending en eenheid

32. Het door Jezus aan zijn leerlingen gegeven gezag was op de eerste plaats het gezag voor zending, verkondiging en genezing (vgl. Lc 9,1-2; 10,1). De verrezen Christus heeft hun volmacht gegeven om het evangelie over de gehele wereld te verspreiden (vgl. Mt 28,18-20). In de oerkerk werd de prediking van Gods Woord in kracht van de Geest beschouwd als specifiek voor het apostolisch gezag (vgl. 1Kor 1,17; 2,4-5). In de verkondiging van de gekruisigde Christus wordt het "Ja" van God tot de mensheid concrete werkelijkheid, en allen worden uitgenodigd om met hun "Amen" daarop in te gaan. Zo heeft de uitoefening van het ambtelijk gezag in de Kerk, allereerst door hen die bekleed zijn met de dienst van de *episkopè*, een door en door missionaire dimensie. Het gezag wordt binnen de Kerk uitgeoefend omwille van hen die buiten staan, opdat het evangelie verkondigd wordt "met kracht en heilige Geest en volle overtuiging" (1Tes 1,5). Door dit gezag wordt de Kerk in staat gesteld het evangelie concreet gestalte te geven, en missionaire en profetische dienares te worden van de Heer.

33. Jezus heeft zijn Vader gebeden dat zijn leerlingen één zouden zijn "zodat de wereld kan erkennen dat U Mij hebt gezonden en dat U hen hebt liefgehad met de liefde die U Mij hebt toegedragen" (Joh 17,23). Als christenen het niet met elkaar eens zijn over het

evangelie zelf, wordt de prediking ervan ontkracht. Wanneer zij niet één zijn in het geloof, kunnen zij niet één zijn in het leven, en dus niet ten volle hun trouw aantonen aan wat God wil, namelijk door Christus alle dingen met de Vader te verzoenen (vgl. Kol 1,20). Zolang de Kerk niet leeft als de gemeenschap van verzoening, zoals God van haar verlangt, kan ze het evangelie niet op gepaste wijze prediken, noch geloofwaardig verkondigen dat het Gods plan is zijn verstrooide volk in eenheid te verzamelen onder Christus als Heiland en Heer (vgl. Joh 11,52). Pas wanneer alle gelovigen verenigd zullen zijn in de gemeenschappelijke viering van de eucharistie (vgl. *De Kerk als Communio*, 24) zal God, die alles tot eenheid wil brengen in Christus (vgl. Ef 1,10), werkelijk door het volk van God verheerlijkt worden. De gezagdragers in de Kerk staan voor de uitdaging en verantwoordelijkheid, hun ambt zo uit te oefenen dat zij de eenheid van de gehele Kerk in geloof en leven bevorderen, en wel zó dat de legitieme verscheidenheid van de lokale kerken eerder verrijkt dan aangetast wordt.

Synodaliteit: gezagsuitoefening in *communio*

34. In iedere particuliere Kerk dienen alle gelovigen gezamenlijk in Christus op te trekken. De term *synodaliteit* (afgeleid van *syn-hodos*, hetgeen 'gemeenschappelijke weg' betekent) geeft de manier aan waarop de gelovigen en de kerken, door zo te doen, in *communio* bijeen worden gehouden. Het woord geeft aan dat zij, als volk van de Weg (vgl. Hnd 9,2) geroepen zijn om tezamen te leven, te werken en op te trekken in Christus die de Weg is (vgl. Joh 14,6). Zoals allen die aan hen voorafgingen, volgen zij Jezus op zijn weg (vgl. Mc 10,52) tot aan zijn wederkomst.

35. In de *communio* van de lokale kerken is de Geest werkzaam om aan iedere kerk haar gestalte te geven door de genade van verzoening en *communio* in Christus. Alleen dankzij het werken van de Geest kan de lokale Kerk trouw zijn aan het “Amen” van Christus, en de wereld ingezonden worden om alle mensen ertoe te brengen te delen in dit “Amen”. Door de aanwezigheid van de Geest blijft de lokale Kerk vast staan in de Traditie. Ze ontvangt de volheid van het apostolisch geloof en de genademiddelen, en doet erin delen. De Geest bevestigt de lokale Kerk op zodanige wijze in de waarheid dat haar leven de belichaming is van de heilbrengende waarheid die in Christus is geopenbaard. Van geslacht op geslacht moet het gezag van het levende Woord in de lokale Kerk, door middel van alle facetten van haar leven, in de wereld tegenwoordig worden gesteld. De manier waarop het gezag in de structuren en het gezamenlijk leven van de Kerk wordt uitgeoefend moet beantwoorden aan Christus’ bedoeling (vgl. Fil 2,5).

36. De Geest van Christus bekleedt iedere bisschop met het herderlijk gezag dat nodig is voor de daadwerkelijke uitoefening van de *episcopè* in een lokale Kerk. Vanzelfsprekend sluit dit gezag ook de verantwoordelijkheid in tot het nemen en ten uitvoer leggen van beslissingen die nodig zijn om het ambt van bisschop ten bate van de *koinonia* uit te oefenen. Het bindend karakter ervan vloeit impliciet voort uit de taak van de bisschop om, door het Woord van God te verkondigen en uit te leggen, in het geloof te onderrichten, te zorgen voor de viering van de sacramenten, en de Kerk te bewaren in heiligheid en waarheid. De beslissingen die de bisschop bij het vervullen van die taak neemt, hebben een gezag dat de gelovigen gehouden zijn te aanvaarden en aan te nemen (vgl. *Het Gezag in de Kerk II*, 17).

Door hun *sensus fidei* zijn de gelovigen in geweten in staat te erkennen dat God werkzaam is in de uitoefening van het bisschoppelijk gezag, en zijn ze als gelovige mensen in staat er ook gehoor aan te geven. Dat is het motief van hun gehoorzaamheid, een gehoorzaamheid in vrijheid en niet uit dwang. De jurisdictie van de bisschoppen is een consequentie van de roeping die ze hebben ontvangen om hun Kerk tot een waarachtig “Amen” te leiden; ze is geen macht die aan een enkel persoon gegeven is om erover naar willekeur ten koste van anderen vrijheid te beschikken. Binnen de *sensus fidelium* is er een elkaar aanvullende relatie tussen de bisschop en de rest van de gemeenschap. In de lokale Kerk is de eucharistie de fundamentele vorm waarin het gezamenlijk optrekken (synodaliteit) van het volk van God zichtbaar wordt. In de liturgische dialoog brengt de voorganger de gelovigen tot het uitspreken van hun “Amen” op het eucharistisch gebed. In de eenheid van geloof met hun plaatselijke bisschop is hun “Amen” een levende gedachte-nis aan het grote “Amen” van de Heer op de wil van de Vader.

37. De wederzijdse onderlinge afhankelijkheid van alle kerken is een wezenlijk bestanddeel van de realiteit van de Kerk zoals God haar wil. Geen enkele lokale Kerk die deel uitmaakt van de levende Traditie kan menen zichzelf voldoende te zijn. Er zijn dus vormen van synodaliteit nodig om de *communio* van de lokale kerken zichtbaar te maken, en om ieder daarvan trouw te doen blijven aan het evangelie. Het bisschopsambt is cruciaal, want dit ambt staat in dienst van de *communio* binnen de lokale Kerk en ook tussen de lokale kerken. De *communio* tussen deze lokale kerken krijgt gestalte door de opname van iedere bisschop in een bisschoppencollege. Zowel persoonlijk als in collegiaal verband staan

de bisschoppen in dienst van de *communio*, en moeten zij zich bekommeren om synodaliteit in al haar vormen. Deze vormen omvatten allerlei organen, instrumenten en instellingen, met name synodes of concilies van lokale, provinciale, mondiale, oecumenische aard. Voor het bewaren van de *communio* is vereist dat men op alle niveaus in staat is tot het nemen van voor het bepaalde niveau geëigende beslissingen. Wanneer deze beslissingen ernstige problemen veroorzaken voor de wijdere *communio* van de kerken, moet synodaliteit wijder tot uitdrukking komen.

38. In onze beide gemeenschappen ontmoeten de bisschoppen elkaar in collegiaal verband, niet zozeer op persoonlijke titel als wel als mensen die gezag hebben omwille van en binnen het synodale leven van de lokale kerken. Het raadplegen van de gelovigen is een facet van de bisschoppelijke taak. Iedere bisschop is zowel een stem voor de lokale Kerk als iemand door wie de lokale Kerk leert van de andere kerken. Als de bisschoppen zich gezamenlijk beraden, trachten ze de in de lokale Kerk en in de ruimere *communio* van kerken aanwezige *sensus fidelium* te onderscheiden en tegelijk onder woorden te brengen. Hun taak is een leerstellige: dat wil zeggen dat zij in deze *communio* van kerken dienen te bepalen wat als trouw aan de apostolische Overlevering geleerd moet worden. Rooms-katholieken en anglicanen delen deze opvatting van synodaliteit, maar geven die op van elkaar verschillende manieren vorm.

39. Ten tijde van de Engelse Reformatie kreeg in de Kerk van Engeland de traditie van synodaliteit vorm doordat men voor kwesties van liturgie, leer en kerkorde zowel van synodes (bisschoppen en geestelijkheid) als van het Parlement (bestaande uit bisschoppen en leken) gebruik maakte. Ook het

gezag van algemene concilies werd erkend. In de Anglicaanse Gemeenschap zijn in de loop van de negentiende eeuw nieuwe synodevormen opgekomen, en de deelname van de leken aan de besluitvorming is sindsdien groter geworden. Hoewel bisschoppen, geestelijkheid en leken met elkaar overleggen en tezamen regels opstellen, behouden de bisschoppen hun onderscheiden en doorslaggevende verantwoordelijkheid. In alle delen van de Anglicaanse Gemeenschap hebben zij een eigen toezichthoudende taak. Zo kan een diocesane synode alleen door de bisschop bijeen worden geroepen, en de beslissingen van deze synode hebben alleen met instemming van de bisschop kracht van wet. Op provinciaal en nationaal niveau hebben de colleges van bisschoppen een onderscheiden en eigen taak, waar het kwesties betreft van leer, eredienst en moraal. Bovendien maken de anglicaanse synodes weliswaar veelvuldig gebruik van parlementaire procedures, maar hebben zij een eucharistisch karakter. Daarom spreekt het vanzelf dat de bisschop die voorgaat in de eucharistie, ook voorzitter is van de diocesane synode, die bijeen komt om het verlossingswerk van God door leven en handelen van de lokale Kerk concreet gestalte te geven. Overigens heeft iedere bisschop niet alleen de *episkopè* van de lokale Kerk, maar deelt hij ook in de zorg voor alle kerken. Dit gebeurt in iedere provincie van de Anglicaanse Gemeenschap door middel van organisaties zoals de colleges van bisschoppen en de provinciale en algemene synodes. In de Anglicaanse Gemeenschap als zodanig dienen de Vergadering van de Primaten, de Anglican Consultative Council, de Lambeth Conference en de aartsbisschop van Canterbury als instrumenten van synodaliteit.

40. In de Rooms-Katholieke Kerk is de traditie van synodaliteit blijven bestaan. In ver-

schillende diocesen en regio's heeft men na de Reformatie regelmatig synodes bijeengeroepen van bisschoppen en geestelijken; op universeel niveau zijn er drie Concilies geweest. Tegen het einde van de twintigste eeuw zag men de opkomst van bijzondere bijeenkomsten van bisschoppen en van Bisschoppenconferenties. Deze hadden tot doel, de lokale Kerken van een bepaalde regio in staat te stellen om gezamenlijk de eisen van hun opdracht onder ogen te zien en nieuwe pastorale situaties te bespreken. Sinds het Tweede Vaticaans Concilie zijn dergelijke bijeenkomsten bij volkeren en regio's vaste regelmaat geworden. Bij een door de bisschoppen tijdens het Concilie goedgekeurd besluit heeft paus Paulus VI de Bisschoppensynode opgericht om vraagstukken te bespreken die betrekking hebben op de zending van de Kerk in de wereld. De oude gewoonte van de *Ad Limina*-bezoeken aan de graven van de apostelen Petrus en Paulus en aan de bisschop van Rome is vernieuwd, doordat de individuele bezoeken vervangen zijn door het gezamenlijk bezoek van bisschoppen uit een bepaalde regio. Met de regelmatige bezoeken die de bisschop van Rome de laatste tijd aflegt bij de lokale Kerken wordt gepoogd deze er dieper van te doordringen dat ze behoren tot de *communio* van kerken, en ze bewuster te maken van de situatie van andere kerken. Dankzij al deze synodale instellingen kunnen de bisschop van Rome en de lokale bisschoppen beter inzien hoe zij in een sterkere onderlinge verbondenheid kunnen samenwerken. In aanvulling op deze collegiale synodaliteit geeft de versterking van synodaliteit op lokaal niveau een impuls aan de actieve deelname van de leken aan leven en zending van de lokale Kerk.

Volharding in de waarheid: gezags-uitoefening op het gebied van het onderricht

41. Te allen tijde hebben de christenen "Amen" gezegd op Christus' belofte dat zijn Geest de Kerk zal brengen tot de volle waarheid. In het Nieuwe Testament zien we vaak de weerklink van deze belofte, wanneer er gesproken wordt over de stoutmoedigheid, het zelfvertrouwen en de zekerheid waarop de christenen zich laten voorstaan (vgl. Lc 1,4; 1Tes 2,2; Ef 3,2; Heb 11,1). In hun zorg, het evangelie toegankelijk te maken voor allen die bereid zijn het aan te nemen, hebben zij die belast waren met de dienst van de herinnering en van het onderricht nieuwe en tot dusver ongebruikelijke uitdrukkingen voor het geloof aanvaard. Sommige van deze formuleringen hebben aanvankelijk twijfel en onenigheid veroorzaakt over de vraag of ze wel overeenstemden met de apostolische Overlevering. Bij het toetsen van dergelijke formuleringen is de Kerk behoedzaam te werk gegaan, maar met vertrouwen op Christus' belofte dat zij in de waarheid zal volharden en bewaard blijven (vgl. Mt 16,18; Joh 16,13). Dit is wat bedoeld wordt met de *indefectibiliteit* (het niet uit de waarheid kunnen vallen) van de Kerk (vgl. *Het Gezag in de Kerk I, 18; Het Gezag in de Kerk II, 23*).

42. In de voortgang van haar bestaan zoekt en ontvangt de Kerk de bijstand van de heilige Geest die het door haar gegeven onderricht trouw doet blijven aan de apostolische Overlevering. Binnen het hele lichaam van de Kerk moet het bisschoppencollege daartoe de dienst van de herinnering uitoefenen. Ze moeten het onderscheidingsvermogen een onderricht geven dat vertrouwd mag worden omdat het met volle zekerheid de waarheid verwoordt van God. In sommige situaties zal het nodig zijn om nieuwe

geloofsformuleringen uit te proberen. In specifieke omstandigheden kan het gebeuren dat zij die bekleed zijn met het ambt van toezicht (*episkopè*) onder bijstand van de heilige Geest tot een oordeel komen dat vrij is van dwaling, daar het trouw is aan de Schrift en overeenkomt met de apostolische Overlevering. Door een dergelijk oordeel, waarin opnieuw het éne “Ja” van God in Jezus Christus tot uitdrukking komt, blijft de Kerk in de waarheid bewaard, zodat ze haar “Amen” aan de glorie van God kan blijven aanbieden. Dat wordt er bedoeld als gezegd wordt dat de Kerk op onfeilbare wijze onderricht kan geven (vgl. *Het Gezag in de Kerk II*, 24-28, 32). Dit onfeilbaar onderricht staat in dienst van de indefectibiliteit van de Kerk.

43. De uitoefening van het leergezag in de Kerk, met name in zeer moeilijke situaties, vereist de deelname van het hele corps van gelovigen, ieder op eigen wijze, en niet alleen van hen die belast zijn met de dienst van de herinnering. Bij deze deelname is de *sensus fidelium* werkzaam. Aangezien het gaat om de trouw van het gehele volk van God is het aanvaarden van het onderricht een wezenlijk onderdeel van het proces. Leerstellige uitspraken worden als gezaghebbend aanvaard krachtens de goddelijke waarheid die ze verkondigen en vanwege de specifieke taak van degene(n) die deze uitspraken doet/n binnen de *sensus fidei* van heel het volk van God. Wanneer het volk van God gelovig antwoordt en “Amen” zegt op een dergelijk onderricht, gebeurt dit omdat het inziet dat dit onderricht het apostolisch geloof onder woorden brengt en niet afwijkt van het gezag en de waarheid van Christus, het Hoofd van de Kerk.² In het Lichaam van Christus is de waarheid en het gezag van zijn Hoofd de bron van het onfeilbaar onderricht. Het in Christus geopenbaarde “Ja” van God is de maatstaf

waaraan zulk een gezaghebbend onderricht wordt beoordeeld. Een dergelijk onderricht moet door het volk van God begroet worden als een gave van de heilige Geest, bestemd om de Kerk te bewaren in de waarheid van Christus, ons “Amen” tot God.

44. Een van de wezenlijke taken van het bisschoppencollege is de Kerk te bewaren in de waarheid. Dit college heeft de macht om dit dienstwerk uit te oefenen, omdat het door de apostolische successie verbonden is met de apostelen, het lichaam dat door Christus werd gemachtigd en uitgezonden om het evangelie aan alle volkeren te verkondigen. Het is duidelijk dat het door een bepaalde bisschop gegeven onderricht waarachtig is wanneer dit onderricht niet afwijkt van dat van het gehele bisschoppencollege. De uitoefening van dit leergezag vereist dat hetgeen geleerd wordt trouw is aan de heilige Schrift en overeenkomt met de apostolische Overlevering. Dat leert het Tweede Vaticaans Concilie: “Dit leraarsambt staat niet boven het woord van God, maar dient het” (dogmatische Constitutie over de goddelijke openbaring *Dei verbum*, 10).

Het primaatschap: de gezagsuitoefening in collegialiteit en conciliariteit

45. In de loop van de geschiedenis werd de synodaliteit van de Kerk gediend door het collegiaal en primatiaal gezag. Zowel in de Anglicaanse Gemeenschap als in de Kerken die in *communio* zijn met de bisschop van Rome, bestaan vormen van primaatschap. Bij laatstgenoemden hebben de ambten van metropolitaan aartsbisschop of patriarch van een Oosterse Katholieke Kerk van nature een primatiaal karakter. Iedere anglicaanse provincie heeft een eigen Primaat, en de Vergadering van Primaten staat in dienst van de gehele gemeenschap. De aartsbisschop van Canterbury oefent een primatiaal

2. Dit is door het Tweede Vaticaans Concilie naar voren gebracht: “Het geheel van de gelovigen die de zalving van de Heilige (heeft) ontvangen (vgl. 1Joh 2,20 en 27) kan in het geloof niet dwalen en deze bijzondere eigenschap brengt het door de bovennatuurlijke geloofszin (*sensus fidei*) van het hele volk tot uiting, wanneer het ‘vanaf de bisschoppen tot en met de laatste leken-gelovigen’ inzake geloof en zeden zijn algemene overeenstemming doet blijken” (dogmatische Constitutie over de Kerk *Lumen gentium*, 12).

ambt uit voor heel de Anglicaanse Gemeenschap.

46. ARCIC heeft reeds erkend dat “het model van de complementariteit tussen de primatale en conciliaire aspecten van de *episkopè*, in dienst van de *koinonia* der Kerken, toegepast dient te worden op universeel niveau” (*Het Gezag in de Kerk I*, 23). De eisen van het kerkelijk leven vragen om een specifieke uitoefening van de *episkopè* in dienst van de gehele Kerk. In het model dat we in het Nieuwe Testament vinden wordt een van de twaalf door Jezus Christus uitgekozen om de anderen te versterken opdat ze aan hun zending trouw en met elkaar eendrachtig blijven (vgl. de bespreking van de Petrus-teksten in *Het Gezag in de Kerk II*, 2-5). Augustinus van Hippo verwoordde heel goed de relatie die er was tussen Petrus, de andere apostelen en de gehele Kerk, toen hij schreef:

“Uiteindelijk is het niet zo maar een individu dat de sleutels ontving, maar de Kerk als eenheid. De reden voor de aan Petrus toegekende voorrang is dat hij stond voor de eenheid en universaliteit van de Kerk, toen tegen hem gezegd werd: *aan jou zal Ik geven* datgene wat aan allen werd gegeven. Ik wil u aantonen dat het de Kerk is die de sleutels heeft ontvangen van het Rijk der hemelen. Hoort wat de Heer op een andere plaats zegt tegen al zijn apostelen: *Ontvang de heilige Geest*; en meteen daarop: *Als jullie iemand zijn zonden vergeven, dan zijn ze ook vergeven; als jullie ze niet vergeven, dan blijven ze behouden* (Joh 20,22-23). Dit heeft betrekking op de sleutels waarover gezegd werd: *wat je op aarde bindt zal ook in de hemel gebonden zijn* (Mt 16,19). Maar dit werd gezegd tot Petrus ... Petrus belichaamde op dat moment de universele kerk.” (*Sermo 295. Op het feest van Petrus en Paulus*).

ARCIC heeft in het verleden bestudeerd

hoe het primataal dienstwerk dat de bisschop van Rome uitoefent, is overgedragen (vgl. *Het Gezag in de Kerk II*, 6-9). In de geschiedenis heeft de bisschop van Rome een dergelijk dienstwerk uitgeoefend ofwel ten bate van de gehele Kerk, zoals Leo's bijdrage aan het Concilie van Chalcedon, ofwel ten bate van een plaatselijke Kerk, zoals toen Gregorius de Grote steun gaf aan de zending van Augustinus van Canterbury en de inrichting van de Engelse kerk. Deze gave was welkom, en de dienst van deze bisschoppen van Rome wordt zowel door de anglicanen als door de rooms-katholieken nog steeds liturgisch gevierd.

47. In het kader van zijn dienstwerk in bredere zin oefent de bisschop van Rome met betrekking tot het onderscheiden van de waarheid een specifiek dienstwerk uit waarin zijn universeel primaatschap tot uitdrukking komt. Deze bijzondere dienst is bron geweest van moeilijkheden en misverstanden onder de kerken. Toch kan iedere plechtige uitspraak die vanaf de stoel van Petrus in de Kerk van Petrus en Paulus gedaan wordt, slechts het geloof van de Kerk verwoorden. Iedere uitspraak van dien aard wordt gedaan *binnen* het college van hen die met de *episkopè* belast zijn, en niet daarbuiten. Een dergelijk gezaghebbend onderricht is een bijzondere uitoefening van de roeping en verantwoordelijkheid van het corps van bisschoppen om in het geloof te onderrichten en het te bevestigen. Wanneer het geloof op die wijze wordt uitgesproken, verkondigt de bisschop van Rome het geloof van de lokale kerken. Op deze wijze is in het oordeel van de universele primaat het volmaakt betrouwbare onderricht van de gehele Kerk werkzaam. Wanneer de universele primaat een dergelijk onderricht plechtig onder woorden brengt moet hij, onder de zekere bijstand en leiding van de heilige Geest en in trouw aan Schrift en Overleve-

ring, het authentieke geloof van de gehele Kerk onderscheiden en vaststellen, dat wil zeggen het geloof dat vanaf het begin verkondigd is. Het is dit geloof, het geloof van alle in *communio* levende gedoopten, – en alleen dit geloof – dat iedere bisschop uitsprekt samen met het corps van bisschoppen die in Concilie bijeen zijn. Het is dit geloof dat de bisschop van Rome in bepaalde omstandigheden verplicht is te onderscheiden en expliciet te verwoorden. Deze vorm van gezaghebbend onderricht wordt door de Geest niet sterker gewaarborgd dan de plechtige uitspraken van oecumenische Concilies. De aanvaarding van het primaat-schap van de bisschop van Rome impliceert de erkenning van dit specifiek dienstwerk van de universele primaat. Wij zijn van mening dat het een gave is die door alle kerken moet worden aanvaard.

48. De bedienaren die God aan de Kerk schenkt tot steun in haar bestaan, zijn door broosheid getekend:

“Nu wij door Gods ontferming met deze dienst zijn belast, geven wij de moed niet op ... Maar wij dragen deze schat in aarden potten, en zo blijkt dat die overgrote kracht van God komt en niet van ons” (2Kor 4,1; 4,7).

Het is duidelijk dat alleen door Gods genade de gezagsuitoefening in de *communio* van de Kerk de kenmerken heeft van Christus' eigen gezag. Dit gezag wordt uitgeoefend door broze christenen ten bate van andere broze christenen. Dat geldt evenzeer voor het ambtswerk van Petrus:

“Simon, Simon, de satan heeft geëist jullie te mogen ziften als het koren. Ik heb voor je gebeden dat je geloof niet zou bezwijken; als je eenmaal tot inkeer bent gekomen, sterk dan op jouw beurt je broeders” (Lc 22,31-32; vgl. Joh 21,15-19).

Paus Johannes Paulus II maakt dit duidelijk in *Ut unum sint*:

“Ik vervul deze taak met de diepe overtuiging de Heer gehoorzaam te zijn, en in het volle besef van mijn menselijke zwakheid. Christus, immers, heeft weliswaar zelf deze speciale opdracht in de Kerk aan Petrus toevertrouwd en hem aangespoord zijn broeders te bevestigen, maar tegelijk heeft Hij hem doen gevoelen hoe zwak hij was en hoezeer hij bekering nodig had” (*Ut unum sint*, 4).

Menselijke zwakheid en zonde beïnvloeden niet alleen individuele bedienaren, maar kunnen ook de menselijke gezagsstructuren verstoren (vgl. Mt 23). Vandaar dat loyale kritiek en hervormingen soms nodig zijn, naar het voorbeeld van Paulus (vgl. Gal 2,11-14). Wanneer christelijke ambtsdragers hun menselijke zwakheid bij het uitoefenen van het gezag beseffen, is dat een waarborg dat ze open blijven staan voor kritiek en vernieuwing, en vooral dat zij ernaar zullen streven het gezag uit te oefenen naar het voorbeeld en volgens de geest van Christus.

Discipline: gezagsuitoefening en gewetensvrijheid

49. De gezagsuitoefening in de Kerk moet erkend en aangenomen worden als een werktuig van Gods Geest ten bate van de genezing der mensheid. Gezagsuitoefening moet altijd het geweten respecteren, want het goddelijk heilswerk bevestigt de menselijke vrijheid. Door in vrijheid de door het doopsel aangeboden weg van het heil te aanvaarden, neemt de volgeling van Christus ook in vrijheid de discipline op zich van lidmaat van het Lichaam van Christus. Aan gezien de Kerk van God erkend wordt als de gemeenschap waarin de goddelijke heilsmiddelen werkzaam zijn, kunnen de eisen die het leerling-zijn stelt omwille van heel de christelijke gemeenschap, niet worden afgewezen. Ook de gezagsuitoefening

vraagt een discipline. Zij die tot dit dienstwerk geroepen zijn, moeten zichzelf onderwerpen aan de discipline van Christus, de eisen in acht nemen van collegialiteit en algemeen welzijn, en zorgvuldig het geweten respecteren van hen tot wier dienst zij geroepen zijn.

Het "Amen" van de Kerk op het "Ja" van God in het evangelie

50. We zijn gekomen tot een gemeenschappelijk verstaan van het gezag, door dit met gelovige ogen te zien als een manifestatie van Gods "Ja" op zijn schepping dat om het "Amen" van zijn schepsels vraagt. God is de bron van het gezag, en de juiste gezagsuitoefening is altijd gericht op het algemeen en persoonlijk welzijn. In een gebroken wereld en een verdeelde Kerk brengt het "Ja" van God in Jezus Christus de werkelijkheid binnen van de verzoening, de uitnodiging tot navolging en een voorproef van het uiteindelijke doel van de mensheid, wanneer door de Geest allen in Christus hun "Amen" zullen uitspreken op Gods heerlijkheid. Het in Christus belichaamde "Ja" van God wordt aanvaard in de verkondiging en de Overlevering van het evangelie, in het sacramentele leven van de Kerk en in de verschillende manieren waarop de *episkopè* wordt uitgeoefend. Wanneer de Kerken door hun gezagsuitoefening de genezende en verzoenende kracht laten zien van het evangelie, dan wordt aan de wereld eromheen het visioen geboden van hetgeen God met de gehele schepping voorheeft. Uitoefening en aanname van het gezag hebben tot doel de Kerk in staat te stellen "Amen" te zeggen op het "Ja" van God in het evangelie.

IV Overeenstemming over de gezagsuitoefening: stappen op weg naar de zichtbare eenheid

51. Wij leggen aan onze respectievelijke gezagsdragers deze gemeenschappelijke Verklaring voor over het gezag in de Kerk. Indien deze Verklaring over de aard van het gezag en de wijze waarop het dient te worden uitgeoefend, wordt aangenomen en in praktijk gebracht, zal naar onze mening deze kwestie niet langer een oorzaak zijn van een blijvende breuk in de *communio* tussen onze beide kerken. Daarom sommen wij hieronder enige elementen op van onze overeenstemming, enige recente opvallende ontwikkelingen in ieder van onze gemeenschappen en enige vraagstukken waarmee deze nog geconfronteerd worden. Daar we op weg zijn naar volledige kerkelijke *communio*, suggereren wij middelen waardoor onze reeds bestaande, zij het onvolmaakte, *communio* duidelijker zichtbaar gemaakt kan worden door het beoefenen van een hernieuwde collegialiteit onder de bisschoppen, en door een hernieuwde uitoefening en aanvaarding van het universeel primaatschap.

Punten waarop wij nader tot elkaar zijn gekomen

52. Naar het gevoelen van de commissie hebben wij onze overeenstemming verdiept en verbreed op de volgende punten:

- hoe het gezag van Christus in de Kerk aanwezig en werkzaam is wanneer de verkondiging van Gods "Ja" leidt tot het "Amen" van alle gelovigen (§§ 7-18);
- de dynamische onderlinge afhankelijkheid van Schrift en apostolische Overlevering en de normatieve betekenis van de Schrift binnen de Overlevering (§§ 19-23);
- de noodzaak van een constant aanvaarden van Schrift en Overlevering en van het

opnieuw aanvaarden ervan in bijzondere omstandigheden (§§ 24-26);

– hoe de gezagsuitoefening in dienst staat van het persoonlijk geloof binnen het leven van de Kerk (§§ 23, 29, 49);

– de rol van het gehele volk van God waarbinnen de bisschoppen als leraren van het geloof een bijzondere stem hebben bij het vorm geven aan en verwoorden van hetgeen naar de geest is van de Kerk (§§ 29-30);

– de synodaliteit en wat deze inhoudt voor de *communio* van het gehele volk van God en van alle lokale kerken, in zoverre zij gezamenlijk Christus die de Weg is, zoeken te volgen (§§ 34-40);

– het wezenlijk samenwerken van de dienst van de *episkopè* en de *sensus fidei* van de gehele Kerk bij de aanneming van het Woord van God (§§ 29, 36, 43);

– de mogelijkheid dat in bepaalde omstandigheden de Kerk op onfeilbare wijze onderricht, in dienst van de indefectibiliteit van de Kerk (§§ 41-44);

– een universeel primaatschap dat collegiaal in het kader van synodaliteit wordt uitgeoefend, als wezenlijk onderdeel van de *episkopè* in dienst van de universele *communio*; een dergelijk primaatschap heeft men altijd in verband gezien met de bisschop en de zetel van Rome (§§ 46-48);

– hoe de dienst van de bisschop van Rome, in het kader van synodaliteit, de dienst bijstaat van het gehele corps van bisschoppen, en daarbij de *communio* van de lokale kerken in hun leven in Christus en de verkondiging van het evangelie bevordert (§§ 46-48);

– hoe de bisschop van Rome een specifiek dienstwerk uitoefent dat bestaat in het onderscheiden van de waarheid (§ 47).

Opvallende ontwikkelingen in beide gemeenschappen

53. De Lambeth Conference van 1988 erkende dat er nagedacht moest worden over de wijze waarop de Anglicaanse Gemeenschap gezaghebbende beslissingen neemt. Om de provincies te beïnvloeden en te ondersteunen, hebben op het internationale vlak de anglicaanse instrumenten van synodaliteit een groot gezag, maar toch is geen daarvan bij machte om de beslissing van een provincie ongedaan te maken, zelfs niet als de eenheid van de gemeenschap erdoor bedreigd wordt. In het licht van het *Virginia Report* van de Inter-Anglicaanse Theologische en Doctrinaire Commissie besloot de Lambeth Conference van 1998 daarom deze instrumenten op verschillende manieren te versterken, in het bijzonder de rol van de aartsbisschop van Canterbury en van de vergadering van Primaten. Deze Conferentie vroeg ook de vergadering van Primaten in iedere provincie een onderzoek te beginnen naar de vraag of “daadwerkelijke *communio* in alle geledingen geen geëigende instrumenten vraagt, voorzien van de nodige waarborgen, niet alleen voor de wetgeving maar ook voor het toezicht (*episkopè*) ... en ook naar het punt van een universeel dienstwerk in dienst van de christelijke eenheid” (*Resolutie* III, 8(h)). De anglicanen zijn gaan inzien dat, naast de autonomie van de provincies, de onderlinge afhankelijkheid tussen lokale kerken en tussen provincies ook noodzakelijk is om de *communio* te bevorderen.

54. De Rooms-Katholieke Kerk heeft, met name sinds het Tweede Vaticaans Concilie, geleidelijk synodale structuren ontwikkeld om krachtiger de *koinonia* te ondersteunen. De groeiende rol van de nationale en regionale Bisschoppenconferenties en de regelmatig gehouden Algemene Vergaderingen

van de Bisschoppensynode zijn een bewijs van deze ontwikkeling. Ook op plaatselijk niveau heeft er een vernieuwing plaats gehad in het toepassen van synodaliteit, hoewel dit van plaats tot plaats verschilt. Het kerkelijk recht eist tegenwoordig dat leken, mannen zowel als vrouwen, mensen die leven als religieus, diakens en priesters een stem hebben in parochiële en diocesane pastorale raden, diocesane synodes en in bijeenkomsten van allerlei andere organen.

55. In de Anglicaanse Gemeenschap is er een ontwikkeling gaande naar universele structuren ter bevordering van de *koinonia*, en in de katholieke Kerk een versterking van de plaatselijke en tussengelegen structuren. Wij zien in deze ontwikkelingen een groeiend algemeen besef weerspiegeld dat het gezag in de Kerk op alle niveaus naar behoren moet worden uitgeoefend. Maar desalniettemin worden anglicanen en rooms-katholieken nog steeds geconfronteerd met problemen over belangrijke aspecten van de gezagsuitoefening in dienst van de *koinonia*. De Commissie stelt enige daarvan openhartig aan de orde, maar is ervan overtuigd dat wij elkaar moeten ondersteunen om het antwoord erop te vinden. Wij geloven dat het zoeken naar een antwoord daarop in de dynamische en nog in beweging zijnde situatie waarin ze gesteld worden, gepaard moet gaan met het ontwikkelen van verdere stappen naar een gedeelde gezagsuitoefening.

Vragen aan de anglicanen

56. We zagen dat instrumenten voor toezicht (episkopè) en besluitvorming op alle niveaus noodzakelijk zijn om de *communio* te ondersteunen. Met dit voor ogen is de Anglicaanse Gemeenschap de ontwikkeling aan het bestuderen van gezagsstructuren tussen haar provincies. Staat de gemeen-

schap ook open voor aanvaarding van middelen van toezicht, waardoor men tot beslissingen zou kunnen komen die in bepaalde omstandigheden bindend zouden zijn voor de gehele kerk? Als nieuwe belangrijke kwesties rijzen welke in trouw aan Schrift en Overlevering om een gezamenlijk antwoord vragen, zullen deze structuren dan de anglicanen helpen om de *sensus fidelium* te delen met alle christenen? In welke mate wordt de *koinonia* verzwakt, wanneer provincies of diocesen, zelfs nadat er een raadpleging plaats heeft gehad, eenzijdig optreden in zaken die de gehele kerk betreffen? De anglicanen hebben zich bereid getoond, omwille van het behoud van de *communio* afwijkingen te tolereren. Toch heeft dit geleid tot verzwakking van de *communio*, zoals blijkt bij de eucharistie, de uitoefening van de *episkopè* en de mogelijkheid van het onderling uitwisselen van ambtsdragers. Wat voor consequenties brengt dat met zich mee? Boven alles, hoe zullen de anglicanen zich opstellen ten opzicht van het vraagstuk van het universeel primaatschap zoals dit naar voren komt uit hun gemeenschappelijk leven en uit de oecumenische dialoog?

Vragen aan de rooms-katholieken

57. Het Tweede Vaticaans Concilie heeft de rooms-katholieken eraan herinnerd hoezeer de gaven van God in heel het volk van God aanwezig zijn. Het heeft ook de collegialiteit geleerd van het episcopaat in zijn *communio* met de bisschop van Rome, het hoofd van het bisschoppencollege. Maar is er op alle niveaus daadwerkelijke deelname van geestelijkheid en leken in de ontluikende synodale organen? Is de leer van het Tweede Vaticaans Concilie over de collegialiteit van de bisschoppen voldoende in praktijk gebracht? Blijkt uit het doen en laten van de bisschoppen voldoende dat zij zich ervan

bewust zijn hoeveel gezag zij voor het besturen van de lokale Kerk door de wijding ontvangen? Is er voldoende voor gezorgd dat, voorafgaand aan belangrijke beslissingen die de lokale of de universele Kerk betreffen, er overleg plaats vindt tussen de bisschop van Rome en de lokale Kerken? Hoe wordt bij het nemen van dergelijke beslissingen rekening gehouden met de verscheidenheid aan theologische meningen? Respecteren de structuren en procedures van de Romeinse Curie bij het ondersteunen van de bisschop van Rome in zijn arbeid ter bevordering van de *communio* onder de kerken, naar behoren de uitoefening van de *episkopè* op andere niveaus? Bovenal, hoe wil de Rooms-Katholieke Kerk de kwestie van het universeel primaatschap aanvatten zoals deze naar voren komt uit “de geduldige en broederlijke dialoog” aangaande de uitoefening van het ambt van de bisschop van Rome, waartoe Johannes Paulus II “kerkleiders en theologen” heeft uitgenodigd?

Hernieuwde collegialiteit: de *communio* zichtbaar maken die onder ons bestaat

58. Anglicanen en rooms-katholieken houden zich reeds met deze kwesties bezig, maar voor de antwoorden zal tijd nodig zijn. In onze opgang naar de volle kerkelijke *communio* is echter van terugkeer geen sprake. In het licht van onze overeenstemming is de Commissie van oordeel dat onze twee gemeenschappen onze reeds bestaande *koinonia* duidelijker zichtbaar zouden moeten maken. Op alle niveaus van de kerken dient de theologische dialoog te worden voortgezet, maar daarmee kan niet worden volstaan. Omwille van de *koinonia* en van een gezamenlijk christelijk getuigenis aan de wereld zouden anglicaanse en rooms-katholieke bisschoppen wegen moeten vin-

den om samen te werken en relaties te ontwikkelen van wederzijdse verantwoordelijkheid bij de uitoefening van hun toezicht (*episkopè*). In deze nieuwe fase moeten we niet alleen alles samen *doen* wat maar mogelijk is, maar ook alles samen *zijn* wat de bestaande *koinonia* toelaat.

59. Een dergelijke samenwerking bij de uitoefening van de *episkopè* zou betekenen dat de bisschoppen elkaar regelmatig op lokaal en regionaal niveau ontmoeten, en dat de bisschoppen van de ene gemeenschap deel zouden nemen aan de internationale bijeenkomsten van de andere. Ernstig zou ook moeten worden overwogen of de anglicaanse bisschoppen de katholieke bisschoppen niet zouden kunnen vergezellen bij hun *Ad Limina*-bezoeken aan Rome. Overal waar mogelijk zouden de bisschoppen de gelegenheid moeten aangrijpen om in zaken van geloof en zeden gezamenlijk onderricht te geven en op te treden. Ook zouden zij zich gezamenlijk in het openbaar moeten uitspreken over kwesties van algemeen belang. Lokale initiatieven zullen leiden tot meer specifieke praktische manieren om te delen in de *episkopè*.

Het universeel primaatschap: een gave om met elkaar te delen

60. Dankzij het werk van de Commissie is er over het universeel primaatschap als een gave om met elkaar te delen, voldoende overeenstemming, zodat we durven stellen dat een dergelijk primaatschap aangeboden en aanvaard zou kunnen worden, zelfs voordat onze kerken met elkaar in volledige *communio* zijn. Rooms-katholieken en anglicanen zien dit ambt als een ambt dat op collegiale en synodale wijze uitgeoefend wordt – een dienstwerk van de *servus servorum Dei* (Gregorius de Grote, geciteerd in *Ut unum sint*, 88). Wij hebben een primaat-

schap op het oog dat reeds nu zal helpen om de legitieme verscheidenheid van tradities in stand te houden en deze te versterken en te bewaren in de trouw aan het evangelie. Het zal de kerken stimuleren in hun zending. Een dergelijk primaatschap zal de Kerk op aarde helpen reeds de echte *koinonia* te zijn waarin de eenheid niet de verscheidenheid beknot, en de verscheidenheid de eenheid niet in gevaar brengt maar versterkt. Het zal voor alle christenen een krachtig teken zijn van de wijze waarop deze gave Gods de eenheid tot stand brengt waarom Christus heeft gebeden.

61. Zo'n universele primaat zal een leiderschap uitoefenen in de wereld en ook in de beide gemeenschappen door zich op profetische wijze tot hen te richten. Hij zal ook het algemeen welzijn bevorderen langs wegen die niet door particuliere belangen beïnvloed worden; als eigen dienst zal hij voortdurend duidelijk onderrichten, met name door moeilijke theologische en morele vraagstukken te behandelen. Een universeel primaatschap in deze stijl zal theologisch onderzoek en andere vormen van zoeken naar waarheid positief benaderen en beschermen, zodat de resultaten daarvan zowel de menselijke kennis als het geloof van de Kerk kunnen verrijken en versterken. Een dergelijk universeel primaatschap zal de kerken ter raadpleging en bespreking op verschillende wijzen bijeen kunnen brengen.

62. Ervaring met een dergelijk universeel primaatschap zou twee bijzondere conclusies bevestigen waartoe wij zijn gekomen:

- dat de anglicanen open staan voor en verlangen naar een herstellen en opnieuw aanvaarden, onder bepaalde duidelijke voorwaarden, van de uitoefening van het universeel primaatschap door de bisschop van Rome;

- dat de rooms-katholieken open staan voor en verlangen naar een opnieuw aanvaarden van de uitoefening van het primaatschap door de bisschop van Rome en het aanbieden van dit dienstwerk aan de gehele Kerk van God.

63. Wanneer de werkelijke, zij het nog onvolmaakte, *communio* tussen ons zichtbaarder wordt gemaakt, wordt het netwerk van eenheid dat gevlochten is uit de *communio* met God en de verzoening met elkaar, uitgebreid en versterkt. Het "Amen" dat anglicanen en rooms-katholieken zeggen tot de ene Heer wordt zo meer en meer een gezamenlijk door het ene heilige volk uitgesproken "Amen" dat getuigt van Gods heil en verzoenende liefde in een gebroken wereld.

Leden van de Commissie

anglicaanse leden

MARK SANTER,

bisschop van Birmingham, Verenigd Koninkrijk (*co-president*)

JOHN BAYCROFT,

bisschop van Ottawa, Canada

E. ROZANNE ELDER,

hoogleraar Geschiedenis, Universiteit van Western Michigan, vs

JACI MARASCHIN,

hoogleraar theologie, Oecumenisch Instituut, São Paulo, Brazilië

RICHARD MARSH,

secretaris voor Oecumenische Zaken van de aartsbisschop van Canterbury (*sinds 1996*),

Londen, Verenigd Koninkrijk

JOHN MUDDIMAN,

fellow en studie leider theologie, Mansfield College, Universiteit van Oxford,

Verenigd Koninkrijk

MICHAEL NAZIR-ALI,

bisschop van Rochester,
Verenigd Koninkrijk

NICHOLAS SAGOVSKY,

research fellow, Universiteit van Newcastle,
Verenigd Koninkrijk

CHARLES SHERLOCK,

senior lecturer, Trinity College Theological
School, Parkville, Australië

secretarissen

DONALD ANDERSON,

directeur van 'Ecumenical Relations & Studies',
Anglican Communion Office, Londen,
Verenigd Koninkrijk (1994-1996)

DAVID HAMID,

directeur van 'Ecumenical Affairs and Relations',
Anglican Communion Office,
Londen, Verenigd Koninkrijk (vanaf 1996)

STEPHEN PLATTEN,

secretaris van de aartsbisschop van
Canterbury voor Oecumenische Zaken,
Londen, Verenigd Koninkrijk (tot 1994)

PIERRE DUPREY,

titulair bisschop van Thibaris, secretaris
Pauselijke Raad ter Bevordering van de
Eenheid van de Christenen, Vaticaanstad

PATRICK A. KELLY,

aartsbisschop van Liverpool,
Verenigd Koninkrijk (vanaf 1996)

WILLIAM STEELE,

bisschoppelijk vicaris voor Missie en
Eenheid, Bisdom Leeds, Verenigd Koninkrijk
(1994-1995)

JEAN M.R. TILLARD O.P.,

hoogleraar aan de theologische faculteit
van de dominicanen, Ottawa, Canada

LIAM WALSH O.P.,

hoogleraar dogmatische theologie,
Universiteit van Freiburg, Zwitserland

secretaris

TIMOTHY GALLIGAN,

stafid van de Pauselijke Raad ter
Bevordering van de Eenheid van de
Christenen, Vaticaanstad.

rooms-katholieke leden

CORMAC MURPHY-O'CONNOR,

bisschop van Arundel en Brighton,
Verenigd Koninkrijk (*co-president*)

SARA BUTLER M.S.B.T.,

assistent professor systematische
Theologie, Universiteit van St Mary of the
Lake, Mundelein, Illinois, vs

PETER CROSS,

hoogleraar systematische Theologie,
Catholic Theological College,
Clayton, Australië

ADELBERT DENAUX,

hoogleraar aan de theologische faculteit
van de Katholieke Universiteit Leuven,

België

waarnemers van de Wereldraad van Kerken

MICHAEL ROOT,

Luthers Seminarie van de Triniteit,
Columbus, Ohio, vs (*sinds 1995*)

GÜNTHER GASSMANN,

directeur, Faith and Order Commissie,
Wereldraad van Kerken, Genève,
Zwitserland (*tot 1994*)

Vertaling: F. van Voorst tot Voorst s.j.